

BIJLAGE

Site A523 Korte Winkelstraat-Italiëlei - assessment vondsten uit big bags

Karen Minsaer, Jerry Driesen en Femke Martens

1. Context

Naar aanleiding van de opgravingen van de site Korte Winkelstraat/ Italiëlei, plande de stedelijke dienst archeologie in overleg met Studiebureau Archeologie enkele werfbezoeken in, om de opgravingen van de stadsmuur van nabij te kunnen volgen. Aansluitend op het bouwblok werd in de winter tussen 2016 en 2019 en in meerdere fasen de toegangszone tot de 16de-eeuwse Kipdorppoort opgegraven. Deze site bestond uit de stadsmuur aan beide zijden van de poort, de toegangsbrug en het (Kipdorp)bastion. Tussen 2002 en 2020 voerden stadsarcheologen tientallen onderzoeken uit op de 16de-eeuwse, gebastioneerde omwalling van Antwerpen (Spaanse omwalling). Verder werd ook verwacht om mogelijk de middeleeuwse wal te kunnen aantreffen, wat een opportuniteit is gezien deze eerder uitzonderlijk in bouwputten wordt vastgesteld.

De werfbezoeken vonden plaats op 4, 7, 17 en 18 september 2020. In samenspraak met Wouter Yperman (projectleider) werden ook twee veldtechniekers van de stedelijke dienst archeologie ingezet om de fundamenteën en de aangetroffen houten beschoeiing mee bloot te leggen.

2. Staalname

Aanvullend op de staalnames van Studiebureau Archeologie werden op 17 september 2020 in overleg met de projectleider drie extra bulk stalen in big bags genomen van de onderste pakketten van de grachtvulling S11 (L5, L4 en L3). Deze grondstalen werden uit getruweeld door de medewerkers van de stedelijke dienst en leverden een beperkt aantal vondsten op. Deze drie stalen worden hierna – als behorende tot het pakket S11 – gezamenlijk besproken.

2.1. Overzicht vondsten

Tijdens het uit truwelen van de grondstalen werden 127 vondsten gerecupereerd. Deze vondsten kunnen onderverdeeld worden in aardewerk, bouwceramiek, sintels, leer en dierlijk bot.

Het repertorium betreft veelal secundair afval, met eerder weinig passende stukken en een grote fragmentatie (0-5 %). Het aardewerk vormt de grootste groep en omvat 79 scherven van minimaal 37 identificeerbare individuen. Daarnaast is er ook de aanwezigheid van redelijk wat bouwceramiek, waarbij het vooral gaat om stukken van daktegels (38 fragmenten van minimaal 4, mogelijk meer, identificeerbare individuen) en in mindere mate baksteen (2) en vloertegels (2).

Naast grijs aardewerk (20 scherven van tenminste 3 individuen, waaronder kom, kruik, voorraadpot) uit de 15de eeuw, is er ook een aandeel Duits steengoed, met scherven van 6 kannen uit de 15de tot 17de eeuw. Het overgrote aandeel van de scherven bestaat uit roodbakend aardewerk. Het gaat om geglazuurde scherven van borden, een bakpan en grapes met roetaanslag en komen uit de 15de tot 17de eeuw, naast ongeglazuurde scherven van onder meer bloempotten. Enkele scherven tonen een duidelijke verwerking, zoals merkbaar wanneer blootgesteld in een nat milieu.

Andere vondsten uit het staal omvatten dierlijk bot, een stuk versteend bot, sintels (6), dakleien, een wetsteen en een stuk van een puntige lederen schoenzool. Een mooie vondst is het hoofd van een Jezuskind van een beeldje van waarschijnlijk ca. 10 cm hoog uit pijpaaarde, uit de 16de eeuw - begin 17de eeuw.

2.2. Inventaris

Vondsttype	Aantal scherven	Gewicht (gram)	Opmerkingen
Aardewerk	79		roodbakkend, grijs, steengoed
Sintels	6		
Dierlijk bot	1	313	
Leder	1		deel van spitse schoenzool
Bouwceramiek	35		daktegels, vloertegels, baksteen
Pijpaarde	1		hoofd van Jezuskind (3cm hoog bewaard)
Natuursteen	4		daklei (3) en wetsteen

De drie hoofdtypen van aardewerk worden hieronder gespecificeerd, het roodbakkend aardewerk vormt de grootste groep.

Grijsbakkend aardewerk

Inventarisnummer	Type	Aantal	Opmerking	Datering
A523/ S11/ GA1	kom, kruik, voorraadpot	20		15 ^{de} eeuw

Roodbakkend aardewerk

Inventarisnummer	Type	Aantal	Opmerking	Datering
A523/S11/R1	bord	1	bord met aanslag op glazuur -duidelijke verwerking	16 ^{de} -17 ^{de} eeuw
A523/S11/R2	bakpan	1	aanzet handvat, roetaanslag, scherpe breuk	16 ^{de} -17 ^{de} eeuw
A523/S11/R3	grape	3		15 ^{de} -17 ^{de} eeuw
A523/S11/R4	kom	3	groen geglazuurd, lijn- en stipversiering	15 ^{de} -17 ^{de} eeuw
A523/S11/R5	kan	2	witte slibversiering in reliëf	15 ^{de} -16 ^{de} eeuw
A523/S11/R6	bulk	30	geglazuurde scherven o.m. bordje, kan, grapes	
A523/S11/R7	bulk	13	ongeglazuurde scherven van o.m. bloempot, sommige sterk verweerd	

Steengoed

Inventarisnummer	Type	Aantal	Opmerking	Datering
A523/S11/S1	Kan	1	Siegburg	15 ^{de} eeuw
A523/S11/S2	kan	1	Duits steengoed	16 ^{de} eeuw
A523/S11/S3	kan	4	Duits steengoed, onversierde kannen, geknepen voet, geprononceerde draairillen	15 ^{de} -17 ^{de} eeuw

3. Interpretatie en besluit

De bulkstalen uit de verschillende grachtpakketten (grachtlaag en onderste grachtvulling) hebben een beperkt aantal vondsten opgeleverd, daterend uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. De

vondsten zijn nauwelijks puzzelbaar en weinig specifiek naar precieze datering. Het wetenschappelijk potentieel voor vervolgonderzoek is beperkt. Wel is het interessant om de vondsten te vergelijken met deze uit het archeologisch onderzoek van de site. Vermeldenswaardig is de groen geglazuurde kom met ingekraste lijn- en stipversiering. Dergelijke versierde borden kunnen gedateerd worden tussen de 15de en de 17de eeuw. Verder is een hoofd van een Jezuskind aangetroffen, deze komen voor in de 16de eeuw tot het begin van de 17de eeuw. Een spitse, lederen zool werd als enig lederen fragment weerhouden en kan in de late middeleeuwen worden gedateerd.

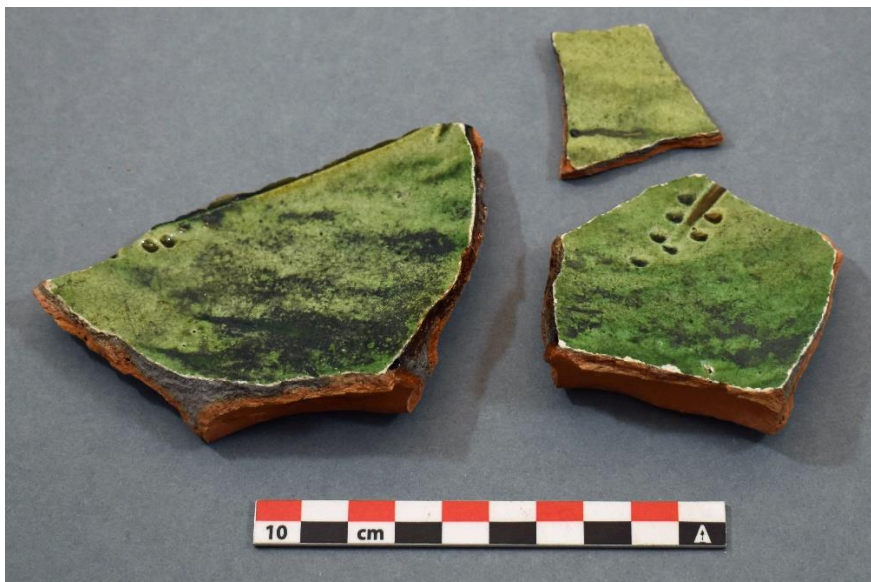
De collectie kan – alhoewel weinig specifiek van aard – globaal in de late middeleeuwen, op de overgang naar de nieuwe tijd worden gedateerd. Deze datering ondersteunt de stratigrafische context van de vondsten met onderaan de grachtlaag die zich gevormd heeft tijdens de actieve fase van de laatmiddeleeuwse gracht (1413-1542), met daarop de dempingslagen die tegelijkertijd ook de aanvulling vormen van de bouwput van de nieuwe stadsmuur. Nabij het Kipdorpbastion kan deze stadsmuur reeds in de eerste bouwphase van de omwalling zijn aangevat, namelijk vanaf 1542.¹

Figuur 1. Hoofd van Jezuskind

Figuur 2. Roodbakkend aardewerk, witte slibversiering (A523/S11/R5)

Figuur 3. Groen geglazuurde kom: roodbakkend met witte sliblaag, ingekraste lijn- en stipversiering (A523/S11/R4)

¹ K. Minsaer e.a., 'De zestiende-eeuwse omwalling van Antwerpen... met dank aan Gilbert van Schoonbeke', in H. Soly (red.), Gilbert van Schoonbeke. Een visionair ondernemer tijdens Antwerpens Gouden Eeuw (Antwerpen 2019) 174-209.

Figuur 4. Selectie steengoed (A523/S11/S3)

Figuur 5. Roodbakkend aardewerk, bulk geglazuurde scherven (A523/S11/R6)

Figuur 6. Roodbakkend aardewerk, bulk ongeglazuurde scherven (A523/S11/R7)